

مرکز مدیریت حوزه علمیه قم

رساله علمی سطح سه

موضوع رساله :

رویکرد تطبیقی به نقش مبلغان در برخورد با فتنه

در صدر اسلام و انقلاب اسلامی ایران

استاد راهنما: حجت الاسلام والمسلمین دکتر مریجی

استاد مشاور: حجت الاسلام والمسلمین طوسی

نام نویسنده: محمد صادقی سرشت

۱۳۹۱

الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر
الله أكبر

موضوع رساله :

**رویکرد تطبیقی به نقش مبلغان در برخورد با فتنه
در صدر اسلام و انقلاب اسلامی ایران**

**«ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَالْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ
أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ»**

تقدیم به همه مبلغانی که در راه دفاع از حریم ولایت سخن گفتند و باعث هدایت انسانها شدند . مبلغانی که تهذیب نفس داشته و مخلصانه با عمل و گفتار خود به مردم بینش و آگاهی دادند. مبلغانی که استقامت ورزیدند تا فتنه‌ها بر ملا شود و عمار گونه وارد میدان شدند تا بصیرت دهند به همه کسانی که گرفتار فتنه شدند.

به مصداق حدیث شریف من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق ، بر خود لازم می‌دانم به حکم اینکه هر که سپاس آفریده را نگذارد، آفریننده را سپاس به جا نیاورده باشد، از همه عزیزانی که در راه به بار نشانیدن این نوشتار یاری‌ام داده‌اند سپاس‌گزاری کنم .

از مدیریت محترم حوزه علمیه قم ، مسئولان محترم این مدیریت که زمینه نوشتن پایان‌نامه‌ها را مهیا می‌نمایند. همچنین تقدیر و تشکر می‌کنم از استاد مشاور بزرگوار جناب حجت الاسلام والمسلمین طوسی (زید عزه) و تشکر و سپاس ویژه دارم ، از استاد راهنمای دلسوز و مهربانم ، جناب حجت الاسلام والمسلمین دکتر مریجی (زید عزه) که راهنمایی این تحقیق را به عهده داشتند و در تمام مراحل با وجود اشتغالات فراوان علمی برای این پایان‌نامه وقت گذاشتند و با دقت فراوان و به دفعات این تحقیق را مطالعه کردند. انشاءالله در پناه امام زمان ارواحنا له الفدا باشند و روز به روز بر توفیقاتشان افزوده شود. به امید اینکه این نوشتار مفید واقع شود .

نقش مبلغان در برخورد با فتنه‌ها دارای اهمیت ویژه‌ای است. بررسی دوران صدر اسلام و میزان تاثیرگذاری مبلغان در تبیین فتنه‌ها می‌تواند درسی باشد برای همه مبلغانی که در این شرایط قرار می‌گیرند. دانستن تاریخ درس عبرتی است برای آیندگان تا آنها در شرایط پیش آمده مشابه بتوانند با در نظر گرفتن تاریخ به خوبی عمل نمایند. موضوعی که در این پایان نامه مورد بررسی قرار گرفته است: "رویکرد تطبیقی به نقش مبلغان در برخورد با فتنه در صدر اسلام و انقلاب اسلامی ایران" می‌باشد. ما در این نوشتار، به بررسی فتنه و انواع آن، مبلغ و انواع تبلیغ، عوامل پیدایش فتنه، پیامدهای فتنه، روشهای مقابله با فتنه، میزان تاثیر گذاری مبلغان در جامعه، نحوه برخورد مبلغان با فتنه در عصر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مکه و مدینه، نقش مبلغان در برخورد با فتنه در دوران پس از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله، نقش مبلغان در برخورد با فتنه در عصر امام خمینی(ره)، نقش مبلغان در برخورد با فتنه در دوران مقام معظم رهبری، تطبیق صدر اسلام و انقلاب اسلامی ایران و در نهایت شاخصه‌های مبلغان و وظایف آنان در برخورد با فتنه پرداخته‌ایم تا ببینیم مبلغان در فتنه‌ها چگونه باید عمل نمایند. آیا باید ساکت بنشینند یا وارد میدان شوند و از فتنه‌ها پرده بردارند. عده‌ای این جمله «كُنْ فِي الْفِتْنَةِ كَابِنِ اللَّبُونِ لَا ظَهْرٌ فَيُرْكَبُ وَ لَا ضَرْعٌ فَيُحْلَبُ»^۱ را بد فهمیده‌اند و خیال می‌کنند که در زمان فتنه وقتی اوضاع به هم خورده و مشتبه شده است باید کنار بکشند در صورتی که این فهم اشتباه محض است. معنای درست حدیث این است، باید طوری بود که به هیچ وجه فتنه گران نتوانند از تو استفاده کنند از هیچ راهی لاطهر فیرکب ولاضرع فیحلب نه بتوانند سوار شوند و نه بتوانند تو را بدوشند.. مبلغانی می‌توانند از دین خود دفاع نمایند که گوش به فرمان رهبری و ولایت باشند و با بیانات به موقع خود بصیرت مردم را افزایش دهند. مبلغانی می‌توانند در عرصه بصیرت دادن به مردم موفق عمل نمایند که این آیه را سر لوحه کار خویش قرار دهند «ادْعُ إِلَى سَبِيلِ رَبِّكَ بِالْحُكْمِ وَ الْمَوْعِظَةِ الْحَسَنَةِ وَ جَادِلْهُمْ بِالَّتِي هِيَ أَحْسَنُ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَنْ ضَلَّ عَنْ سَبِيلِهِ وَ هُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ»^۲.

فهرست

۲	مباحث مقدماتی
۲	بیان مسئله
۲	اهمیت مسئله
۲	ضرورت مسئله
۳	سوال اصلی
۳	سوالات فرعی
۳	پیشینه تحقیق
۴	روش تحقیق
۶	بخش اول
۶	فصل اول: کلیات و مفاهیم
۶	الف (تعریف فتنه و انواع آن
۶	تعریف فتنه
۷	انواع فتنه
۷	۱- فتنه دینی
۷	۲- فتنه سیاسی
۸	۳- فتنه فرهنگی
۹	ب (تعریف مبلغ و انواع تبلیغ

۹	تعریف مبلغ
۱۰	انواع تبلیغ
۱۰	۱- تبلیغ غربی
۱۰	۲- تبلیغ سیاسی
۱۰	۳- تبلیغ دینی
۱۱	۴- تبلیغ فرهنگی
۱۲	فصل دوم : عوامل پیدایش فتنه
۱۲	۱- بدعت
۱۳	۲- شبهه
۱۳	۳- پیروی از خواهش‌های نفس
۱۶	فصل سوم : پیامدهای فتنه
۱۶	۱- پیدایش تشکیلات فتنه
۱۶	۲- از بین رفتن ارزشها
۱۸	فصل چهارم : روشهای مقابله با فتنه
۱۸	۱- آرام کردن وضعیت جامعه
۱۹	۲- تبیین و روشنگری
۲۰	۳- جداسازی گروه فتنه زدگان از فتنه‌گران
۲۰	۴- بصیرت و بیداری در برابر فرصت طلبان
۲۲	۵- ترویج فرهنگ اسلامی و الهی
۲۲	۶- اطاعت از رهبری

۲۴	فصل پنجم : میزان تأثیرگذاری مبلغان در جامعه
۲۷	بخش دوم : نقش مبلغان صدر اسلام در برخورد با فتنه
۲۷	فصل اول : نقش مبلغان در عصر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله
۲۷	الف) نقش مبلغان در مکه
۲۷	دوره مکه
۳۹	نحوه برخورد مبلغان با فتنه‌ها
۳۹	جعفر ابن ابی طالب
۴۲	ابوذر غفاری
۴۳	ابوطالب
۴۵	حمزه سید الشهدا
۴۶	ب) نقش مبلغان در مدینه
۴۶	دوره مدینه
۴۹	جنگ احد
۵۲	غزوه تبوک
۵۶	مسجد ضرار
۵۸	نحوه برخورد مبلغان با فتنه‌ها
۵۸	نقش مسلمانان مبلغ در فتنه احد
۵۹	نقش مسلمانان مبلغ در فتنه تبوک
۶۰	نقش مسلمانان مبلغ در فتنه مسجد ضرار
۶۱	فصل دوم: نقش مبلغان پس از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله

۶۱	الف (سقیفه
۶۶	نحوه برخورد مبلغان با فتنه‌ها
۷۱	ب (دوران خلفاء
۷۷	نحوه برخورد مبلغان با فتنه‌ها
۷۸	عمار یاسر
۸۱	ابو ایوب انصاری
۸۲	ابوذر غفاری
۸۳	ج (عصر حکومت حضرت علی علیه‌السلام
۸۷	جنگ جمل
۸۸	جنگ صفین
۹۱	جنگ نهروان
۹۲	نحوه برخورد مبلغان با فتنه‌ها
۹۲	زید بن صوحان
۹۴	عبد خیر خولانی
۹۴	عمار یاسر
۹۸	سلمان فارسی
۱۰۱	مالک اشتر
۱۰۳	قیس بن سعد
۱۰۳	زیاد بن نضر
۱۰۴	ابن عباس

۱۰۷	بخش سوم : نقش مبلغان در انقلاب اسلامی ایران در برخورد با فتنه
۱۰۷	فصل اول : عصر حضور امام خمینی (ره)
۱۰۷	الف (ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی
۱۰۸	نقش مبلغان در برخورد با فتنه‌ها
۱۰۸	مقام معظم رهبری
۱۰۹	شهید رجایی
۱۱۱	آیت الله طالقانی
۱۱۴	ب (دوران دفاع مقدس
۱۱۴	فتنه بنی‌صدر
۱۱۶	فتنه منافقان
۱۱۸	فتنه منتظری
۱۱۹	نحوه برخورد مبلغان با فتنه‌ها
۱۱۹	در فتنه بنی‌صدر
۱۱۹	شهید دیالمه
۱۲۱	شهید رجایی
۱۲۲	مقام معظم رهبری
۱۲۴	شهید بهشتی
۱۲۹	شهید مطهری
۱۳۰	شهید دستغیب
۱۳۱	در فتنه منافقان

۱۳۲	شهید قدوسی
۱۳۲	شهید اشرفی اصفهانی
۱۳۳	شهید محلاتی
۱۳۳	شهید دستغیب
۱۳۴	در فتنه منتظری
۱۳۴	بیانیه صریح روحانیون مبارز
۱۳۵	حجت الاسلام انصاری
۱۳۶	هاشمی رفسنجانی
۱۳۷	فصل دوم : دوره مقام معظم رهبری
۱۳۷	الف (دهه‌ی اول (از سال ۶۸ تا ۷۸)
۱۴۰	نحوه برخورد مبلغان با فتنه‌ها
۱۴۰	آیت الله مشکینی
۱۴۱	آیت الله مصباح یزدی
۱۴۲	آیت الله خرازی
۱۴۲	آیت الله خزعلی
۱۴۴	ب (دهه‌ی دوم (از سال ۷۹ تا ۸۹)
۱۴۷	برخورد مبلغان با فتنه‌ها
۱۴۸	آیت الله جوادی آملی
۱۵۰	آیت الله نوری همدانی
۱۵۱	آیت الله علوی گرگانی

۱۵۲	آیت الله مصباح یزدی
۱۵۴	رحیم پور ازغدی
۱۵۵	آیت الله احمد خاتمی
۱۵۹	بخش چهارم : تطبیق نقش مبلغان صدر اسلام و انقلاب اسلامی ایران در برخورد با فتنه
۱۵۹	فصل اول : مقایسه صدر اسلام و انقلاب اسلامی ایران
۱۵۹	درآمد
۱۶۱	تطبیق
۱۶۳	فصل دوم : ویژگی مبلغان
۱۶۳	خصوصیات مبلغان مثبت
۱۶۸	خصوصیات مبلغان منفی
۱۷۱	فصل سوم : وظایف مبلغان در برخورد با فتنه‌ها
۱۷۱	۱- شناخت حق و ملاک آن
۱۷۲	۲- توجه به رهبری جامعه
۱۷۴	۳- موضع‌گیری شفاف
۱۷۴	۴- روشنگری و آگاهی بخشی
۱۷۷	بخش پنجم : جمع بندی و نتیجه بحث
۱۸۰	فهرست منابع

مباحث مقدماتی

بیان مسئله

اهمیت مسئله

ضرورت مسئله

سوال اصلی

سوالات فرعی

پیشینه تحقیق

روش تحقیق

مباحث مقدماتی

بیان مسئله

از جمله مسائلی که می‌تواند انسجام و همبستگی هر جامعه‌ای را به خطر بیندازد، فتنه است. جامعه اسلامی نیز از این امر مستثنی نیست. از این رو شناخت فتنه و انواع آن از یک سو و عوامل موثر در رفع آن از دیگر سو، می‌تواند گام موثر در حفظ همبستگی اجتماعی باشد. رساله حاضر نیز درصدد شناخت اصل مسئله و جایگاه مبلغ در شناسایی و رفع آن می‌باشد و در این جهت البته نگاه تطبیقی با تاریخ صدر اسلام راه گشا خواهد بود. به همین خاطر نقش مبلغان در دو مقطع از تاریخ مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

اهمیت مسئله

بعد از حوادث انتخابات و شکل گرفتن فتنه‌ای بسیار پیچیده که عده‌ای را درسکوتی عمیق فرو برد و استدلال بعضی از نخبگان و خواص بر فرمایش حضرت علی علیه السلام که فرمودند: «كُنْ فِي الْفِتْنَةِ كَابْنِ اللَّبُونِ لَا ظَهْرٌ فَيْرُكَبَ وَلَا ضَرْعٌ فَيُخَلَبُ»^۱ برکناره‌گیری اصرار کردند با این‌که مقام معظم رهبری آن را قبلاً پیش بینی کرده بودند و حتی درسخرانیهای خود صراحتاً بیان فرمودند: که «این عمار»، عمارها کجا هستند تا فتنه‌ها را برملا سازند. در نتیجه این موضوع از اهمیت ویژه‌ای برخوردار شد تا با تحقیق در این موضوع، ابعاد آن را مورد بررسی قرار دهم.

ضرورت مسئله

درفتنه‌ها معمولاً عده‌ای از افراد در لباس خودی و با ظاهری دل سوزانه تلاش می‌کنند تا با القای شبهه‌ها افکار عمومی را به انحراف بکشانند و در نتیجه آرام آرام حکومت اسلامی را از درون تهی کنند. در این نوع براندازی، معمولاً با استخدام چهره‌ها و شعارهای مقدس و مورد قبول مردم سعی می‌شود تا حقیقت امر بر مردم مخفی بماند، در این جاست که بنا بر آیه قرآن: «وَقَاتِلُوهُمْ حَتَّىٰ لَا تَكُونَ فِتْنَةٌ وَ يَكُونَ الدِّينُ لِلَّهِ فَإِنِ انْتَهَوْا فَلَا عُدْوَانَ إِلَّا عَلَى الظَّالِمِينَ»^۲. وظیفه مبلغان از اهمیت ویژه‌ای برخوردار می‌شود. لذا در عرصه فتنه‌ها، مبلغان

^۱ - نهج البلاغه، حکمت ۱ ص ۴۶۹

^۲ - سوره بقره: ۲/ آیه ۱۹۳

درفتنه‌زدایی نقش کاربردی دارند و ضرورت تحقیق بنده هم همین است که نقش مبلغان به صورت تطبیقی بیان شود.

سوال اصلی

رویکرد تطبیقی به نقش مبلغان در برخورد با فتنه در صدر اسلام و انقلاب اسلامی ایران بررسی می‌شود.

سوالات فرعی

فتنه چیست و انواع آن کدامند؟ مبلغ کیست و آیا تبلیغ انواعی دارد؟ عوامل پیدایش فتنه چیست؟ پیامدهای فتنه چیست؟ چه روشهای را برای مقابله با فتنه می‌توان به کار برد؟ میزان تاثیر گذاری مبلغان در جامعه تا چه حدی است؟ در عصر پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در مکه و مدینه مبلغان چه نقشی در برخورد با فتنه داشته‌اند؟ نقش مبلغان پس از پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله در سقیفه، دوران خلفاء و عصر حکومت حضرت علی علیه السلام چگونه بوده است؟ در عصر امام خمینی (ره) شامل ابتدای پیروزی انقلاب اسلامی و دوران دفاع مقدس مبلغان با فتنه‌ها چگونه برخورد می‌کردند؟ در دوران مقام معظم رهبری که شامل دو دهه^۱ می‌شود مبلغان در برخورد با فتنه‌ها چگونه نقش آفرینی کردند؟ نقش مبلغان صدر اسلام و انقلاب اسلامی ایران در برخورد با فتنه را چگونه می‌توان تطبیق نمود؟ صدر اسلام و انقلاب اسلامی ایران را چگونه می‌توان با هم مقایسه نمود؟ ویژگی مبلغان در برخورد با فتنه چیست؟ وظایف مبلغان در برخورد با فتنه‌ها چیست؟

پیشینه تحقیق

با این موضوع، رویکرد تطبیقی به نقش مبلغان در برخورد با فتنه در صدر اسلام و انقلاب اسلامی ایران تحقیق، مقاله یا کتابی وجود ندارد. اما راجع به عنوان فتنه، کتاب‌هایی مانند موج فتنه نوشته دکتر شریفی نیا وجود دارد. همچنین تک‌نگاری‌هایی از شخصیت‌های صدر اسلام، مانند: سلمان فارسی، ابوذر، عمار، مقداد و... وجود دارد، همان‌طور که تک‌نگاری‌هایی از شخصیت‌های انقلاب اسلامی هم وجود دارد. البته به کتاب‌هایی مانند بی‌پرده با هاشمی رفسنجانی، شناسنامه تشکل‌های احزاب سیاسی جمهوری اسلامی ایران، یاد نامه شهید آیت الله قدوسی و... می‌توان اشاره نمود که مربوط به موضوع بنده می‌باشد اما به صورت خاص مطلبی در این رابطه وجود ندارد.

^۱ دهه‌ی اول (سال ۶۸ تا ۷۸) و دهه‌ی دوم (سال ۷۹ تا ۸۹)

روش تحقیق : روش تحقیق به صورت کتابخانه‌ای و تاریخی و تحلیلی و توصیفی می‌باشد.